

to the constant armed conflict and the very low economic level. This is especially true in some countries on the African continent (Somalia, Chad, Kenya), as well as in Afghanistan and Iraq. According to that fact, children do not have access to full-fledged upbringing and education; they are easily influenced or deceived by adults. They also do not have the opportunity to eat properly, which pushes them to take part in the armed conflict as soldiers, because only in this way will they be able to feed themselves and their families. Children, who are discriminated, including the discrimination on the grounds of gender, are most often recruited. Participation in the armed forces provides them with food, clothing and protection from such problems.

The problematic issue of the child's age, before which he can take part in armed conflicts, has been studied. Violations against minors during armed conflicts are considered. Examples from the judicial practice on the topic of research are described. The directions of the solution of the considered problems are offered.

Key words: *child, exploitation, child protection, armed conflict, minors, judicial practice.*

Стаття надійшла до редакції 21.09.2020 р.

УДК 347.23-054.73(477)

О.М. Соколов

З.І. Книш

ЗМІСТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ МАЙНОВИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Доведено, що охорона прав внутрішньо переміщених осіб полягає у наданні таким особам комплексу гарантій щодо забезпечення можливості володіння та реалізації своїх прав, а також у можливості захисту при їх порушенні. Правову охорону майнових прав та забезпечення можливості її здійснення розглянуто на різних рівнях: міжнародно-правовому, національному і локальному. Обґрунтовано твердження про необхідність виділення двох напрямів охорони майнових прав внутрішньо переміщених осіб: внутрішнього та міжнародного. Зроблено висновок, що охорона майнових прав внутрішньо переміщених осіб здійснюється у двох площинах: публічній (як елемент загальної системи забезпечення правопорядку) та приватній (як засіб механізму забезпечення її охорони прав і законних інтересів людини).

Ключові слова: *внутрішньо переміщені особи, права внутрішньо переміщених осіб, майнові права, цивільно-правова охорона, суд, спадкоємець, кредитор, захист.*

DOI 10.34079/2226-3047-2020-11-20-31-40

Постановка проблеми. На сучасному етапі державотворення в Україні, проведення комплексу реформ, оновлення й пристосування органів місцевого самоврядування до нових соціально-економічних і суспільних процесів гостро постає питання ефективного забезпечення охорони майнових прав внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО). Це питання потребує системного дослідження у юридичній науці, яка вперше зіткнулась з проблемою захисту окремої групи осіб, котрі були вимушені мігрувати у власній країні. Необхідність вивчення цієї теми також пов'язана з великою

кількістю судових справ у сфері здійснення майнових прав ВПО. Тому слід констатувати, що, урахувавши постійне оновлення цивільного законодавства, а також проблеми з якими стикаються ВПО, питання визначення цивільно-правової охорони їх майнових прав потребує свого доктринального аналізу й належного нормативного врегулювання. Саме розв'язанню вказаного питання і присвячена ця публікація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика охорони прав ВПО взагалі і майнових прав зокрема розглядалася у працях О.М. Соколова («Юрисдикційний захист майнових прав внутрішньо переміщених осіб», 2017 р. (Соколов, 2017), В. І. Теремецького («Способи захисту майнових прав внутрішньо переміщених осіб», 2018 р. (Теремецький та Соколов, 2018), О. А. Фесенко («Адміністративно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб», 2016 р. (Фесенко, 2016), О. К. Волох («Питання забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в умовах розвитку інформаційного суспільства», 2016 р. (Волох, 2016) та інших науковців. Утім у вітчизняній юридичній науці проблеми, пов'язані з охороною майнових прав ВПО, досліджені фрагментарно. При цьому більшість майнових прав ВПО розглядалися на рівні правозастосування без достатнього теоретичного обґрунтування. Тому є необхідність у теоретичному обґрунтуванні питань порядку здійснення, форм та способів захисту майнових прав (житлових, спадкових, кредитних тощо) ВПО.

Мета статті – визначити зміст цивільно-правової охорони майнових прав внутрішньо переміщених осіб та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері охорони майнових прав цих осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з положень ст. 3 Конституції України, права і свободи людини і їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (Конституція України, 1996). Тому одним із найбільш пріоритетних напрямів діяльності держави є охорона законних прав та інтересів людини.

Охорона прав є ширшою правовою категорією ніж захист, і містить у собі всі юридичні правила щодо визначеного блага (Малеїн, 1985, с.18). При вживанні поняття «охорона прав» йдеться про застосування сукупності засобів, які забезпечують реалізацію прав, що належать особі, зокрема їх непорушність, цілісність та можливість поновлення при їх порушенні. Вбачається, що під охороною прав слід розуміти широкий комплекс засобів правового, організаційного, процесуального та іншого характеру, що встановлює правове положення суб'єктів, порядок придбання, реалізації і припинення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, способи і порядок захисту прав суб'єктів у разі їх порушення (Соколов, 2018, с.56).

Відповідно до сформованої у науці цивільного права практики праворозуміння зміст поняття «охорона цивільних прав» включає всю сукупність заходів, що забезпечують нормальний хід реалізації цивільних прав. Це поняття не обмежено заходами лише правового характеру, оскільки спрямоване на створення необхідних умов для здійснення суб'єктивних цивільних прав. На думку Р. Б. Шишки, поняття «охорона прав» охоплює й активні дії самого носія права, спрямовані на попередження зазіхання зі сторони інших осіб або усунення їх негативних наслідків (Шишка та Кройтор, 2004, с.145). Отже, захист цивільних прав є вужчим поняттям порівняно з «охороною цивільних прав», оскільки передбачає визначені законом міри і способи захисту порушених прав або ж запобігання реальній загрози їх порушенню. Захист передбачає можливість охорони від порушень активного і пасивного характеру незалежно від вини порушника (Соколов, 2018, с.56–57). Крім того, самі носії прав відіграють неабияку роль в охороні своїх прав, адже повинні виявляти особливу заінтересованість у належному перебігу правовідносин, зокрема у забезпеченості їх правами.

Цивільно-правова охорона майнових прав ВПО полягає у встановленні системи їх суб'єктивних прав, інтересів та юридичних обов'язків, що можуть бути здійсненні особою та отримати захист при їх порушенні. Її мета забезпечити особі можливість набути та здійснити відповідні права й обов'язки, що необхідно для участі ВПО у цивільному обігу.

Оскільки на державу покладається обов'язок щодо забезпечення майнових прав ВПО, то відповідні органи державної влади повинні створити всі необхідні умови для користування такими особами своїми майновими правами.

Отже, у зв'язку з вимушеністю покинути своє місце проживання виникає погіршення майнового та матеріального становища ВПО ряд питань стосовно втрати ними майнових прав, відновлення документів, свідоцтв та довідок, крім того, виникає загроза втрати права на спадщину (Соколов, 2018, с.62).

Така ситуація склалася через те, що покидаючи свої домівки особи не завжди встигали зібрати всі необхідні документи, отримати довідки, свідоцтва, які б засвідчували їх право на певний предмет, річ. Крім того, починаючи з 01.12.2014 р. документи, навіть ті, на яких стоїть українська печатка, видані на непідконтрольній Україні території, вважаються недійсними та не мають юридичної сили. Однак такі документи, як виняток, можуть братись до уваги судом та оцінюватись разом з іншими доказами в їх сукупності та взаємозв'язку під час розгляду справ у порядку, встановленому ЦПК України.

Такий порядок прийняття документів сформувався відповідно до практики Міжнародного суду ООН. Консультативний висновок Міжнародного суду (ООН) у справі Намібії (так званий «намібійський виняток») є винятком із загального принципу щодо недійсності актів, у тому числі нормативних, які видані владою невизнаного на міжнародному рівні державного утворення. Зазначений виняток полягає в тому, що не можуть визнаватися недійсними всі документи, видані на окупованій території, оскільки це може зашкодити правам мешканців такої території. Зокрема, недійсність не може бути застосована до таких дій як, наприклад, реєстрація народжень, смертей і шлюбів, невизнання яких може завдати лише шкоди особам, які проживають на такій території (Legal consequences for states of the continued presence of South African Namibia..., 1970).

До такого висновку дійшов і Старобільський районний суд Луганської області, розглядаючи справу № 431/5174/17 від 03.11.2017 р. Суд зазначив, що першочерговим завданням щодо прав, передбачених Конвенцією, завжди має бути їх ефективна захищеність на території всіх Договірних Сторін, навіть якщо частина цієї території знаходиться під ефективним контролем іншої Договірної Сторони. Такий висновок Європейський суд з прав людини слід розуміти в контексті сформульованого у згаданому Консультативному висновку Міжнародного суду (ООН) у справі Намібії так званого «намібійського винятку», який є винятком із загального принципу щодо недійсності актів, у тому числі нормативних, які видані владою невизнаного на міжнародному рівні державного утворення. Застосовуючи «намібійський виняток» у справі «Кіпр проти Туреччини», Європейський суд з прав людини, зокрема, зазначив, що виходячи з інтересів мешканців, які проживають на окупованій території, треті держави та міжнародні організації, особливо суди, не можуть ігнорувати дії фактично існуючих на такій території органів влади. Протилежний висновок означав би цілковите нехтування всіма правами мешканців цієї території при будь-якому обговоренні їх у міжнародному контексті, що свідчило б про позбавлення їх мінімальних прав, які їм належать (Рішення Старобільського районного суду Луганської області..., 2017).

Факт народження або смерті є важливим для подальшої реалізації майнових прав. Наприклад, після встановлення факту смерті, спадкоємець може звернутися із заявою про прийняття спадщини до будь-якого нотаріуса на території України з дотриманням строку подання заяви відповідно до ЦК України. Однак у світлих подій, що відбуваються сьогодні в Україні, проблеми виникають щодо майна, яке знаходиться на тимчасово не підконтрольній території, оскільки документи, видані нотаріусами України не визнаються на такій території (Соколов, 2018, с.63).

Статтею 11 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 № 1207-VII законодавець спробував врегулювати питання відкриття спадщини на тимчасово окупованій території визначивши, що якщо останнім місцем проживання спадкодавця є тимчасово окупована територія, місцем відкриття спадщини є місце подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, заінтересованих в охороні спадкового майна, або вимоги кредиторів. Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, а нерухоме майно або основна його частина, у разі відсутності нерухомого майна – основна частина рухомого майна знаходиться на території, передбаченій ч. 1 ст. 11, місцем відкриття спадщини є місце подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, заінтересованих в охороні спадкового майна, або вимоги кредиторів (Закон України..., 2014).

Утім, не дивлячись на встановлену гарантію, залишається відкритим питання реалізації визнаного майнового права особи. Оскільки через невизнання актів, виданих на території України, ускладнюється механізм реалізації прав на тимчасово окупованій території. Вважаємо, що у цьому разі єдиним засобом забезпеченості прав цих осіб будуть міжнародні правові принципи щодо врегулювання вказаної ситуації.

Порушення майнових прав ВПО було засуджено Радою Безпеки ООН та Комісією ООН з прав людини, оскільки повага до майнових прав переміщених осіб є нормою звичаєвого міжнародного права, що застосовується під час збройних конфліктів. Крім того, відповідно до Керівних принципів ООН майно, що залишено ВПО, має захищатися від знищення, свавільного або незаконного привласнення, зайняття чи використання (Комісія ООН по правам человека, 1998). Згідно зі ст. 46-47 Конвенції про закони та звичаї суходільної війни 1907 р. та ст. 33 Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 1949 р. приватна власність має поважатися та не підлягає конфіскації, грабіж забороняється.

Таким чином, зважаючи на встановлений на міжнародному рівні порядок визнання відповідних фактів зауважимо, що ВПО є тією категорією, яка потребує уваги з боку держави та найбільш максимального спрощення процедури встановлення відповідних юридичних фактів. Саме такий механізм буде якнайкраще відповідати принципам охорони прав ВПО визнаних на міжнародному рівні (Соколов, 2018, с.64).

Встановлення міжнародних гарантій, які Україна визнала та намагається дотримуватися у своїй політиці щодо ВПО є запорукою забезпеченості та охорони прав таких осіб. Такі стандарти передбачені, наприклад, у ст. 1 Протоколу 1 до Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод де визначено, що ніхто не може бути безпідставно позбавлений своєї власності інакше, як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права (Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, 1952). Протоколом, зокрема, закріплено принцип охорони непорушності відносин власності.

Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що необхідно виділяти два напрями охорони розглянутих прав: міжнародний та внутрішній. Перший – відіграє

домінантне значення у їх ієрархічності, оскільки визначає норми та принципи, відповідно до яких повинна будуватися внутрішня політика держави, що визнала такі норми пріоритетним напрямом своєї діяльності. Другий – охорона майнових прав ВПО, що встановлюється на рівні національного законодавства, яке повинно відповідати міжнародним стандартам. Однак у силу різних факторів законодавство не позбавлено недоліків у сфері охорони прав, у тому числі і майнових. Такі прогалини можна пояснити тим, що не була чітко визначена стратегія охорони, а відтак її тактика та засоби (Соколов, 2018, с.65).

Основний напрям охорони майнових прав ВПО – створення належного їх правового механізму, спрямованого на забезпечення реалізації законних прав та інтересів володільців цього права шляхом застосування засобів цивільного права, що регулює приватні відносини на користь окремих осіб.

Вважаємо за доцільне також звернути увагу на питання пов'язані з реституцією житла та майна ВПО. Зауважимо, що принципи ООН стосовно реституції житла та майна біженців і переміщених осіб (Комісія ООН з прав людини, Підкомісія із заохочення та захисту прав людини, 28.06.2005 р.) – найбільш повні стандарти у цій сфері. Вони також відомі як «принципи Пінейро». Мета цих принципів, які ґрунтуються на міжнародному праві у сфері прав людини та гуманітарному праві, полягає у встановленні міжнародних стандартів та наданні практичних рекомендацій державам, агентствам ООН та загальній міжнародній спільноті щодо того, як краще вирішувати комплексні правові й технічні питання, що стосуються реституції житла та майна (Соколов, 2018, с.65–66).

Таким чином, міжнародні норми і стандарти містять значну кількість правил щодо охорони майнових прав ВПО. Спеціальним нормативно-правовим актом, спрямованим на регулювання відносин за участю ВПО є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (Закон України..., 2014), який містить, зокрема, і норми по охороні майнових прав ВПО. Однак з різних причин, можливо й через швидкий час його прийняття, цей спеціальний закон, не містить положень, які врегулювали б відносини із захисту прав власності та інших майнових прав ВПО, що були порушені у зв'язку з тимчасовою анексією, окупацією частини території та військовими діями на сході України.

Вважаємо, що охорона майнових прав ВПО повинна бути спрямована на охорону суб'єктивних майнових прав та інтересів. При цьому охорона повинна визначатися щодо конкретних суб'єктивних прав, зокрема права власності, права на житло, права на соціальне забезпечення, права у сфері інтелектуальної власності, зобов'язань.

Охорону майнових прав розрізняють у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні під охороною майнових прав ВПО слід розуміти сукупність засобів правового, організаційного та іншого характеру, що встановлюють правовий режим об'єктів права, визначають правове становище суб'єктів, порядок набуття, реалізації та припинення суб'єктивних цивільних прав та обов'язків, способи і порядок захисту прав суб'єктів у випадку їх порушення (Шишка та Кройтор, 2004, с.143). Під охороною прав у вузькому розумінні слід мати на увазі сукупність норм права, що регулюють певну сферу відносин, які виникають з приводу прав ВПО.

Наостанок, звернемо увагу на не менш актуальне питання, пов'язане з іпотечними правовідносинами за участю ВПО. Такі особи живуть у непевності стосовно можливості продовження іпотечних виплат, адже українські банки перестали функціонувати на непідконтрольній українському уряду території.

На вирішення цього питання спрямовані положення Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» (Закон України...,

2014b), у ст. 9 якого передбачається, що відносно нерухомого майна, розташованого на території проведення антитерористичної операції, яке належить громадянам України, зупиняється дія ст. 37 (у частині реалізації права іпотекодержателя на набуття права власності на предмет іпотеки), ст. 38 (у частині реалізації права іпотекодержателя на продаж предмета іпотеки), ст. 40 (у частині виселення мешканців із житлових будинків та приміщень, переданих в іпотеку, щодо яких є судові рішення про звернення стягнення на такі об'єкти), ст. 41, 43-47 (у частині реалізації предмета іпотеки на прилюдних торгах) Закону України «Про іпотеку» (Закон України..., 2003). Тому іпотечні відносини, що виникли до ситуацій, які відбуваються сьогодні у зоні проведення ООС призупинені законодавцем, чим встановлено порядок охорони майнових прав ВПО.

Однак, не дивлячись на широкий спектр регулювання відносин стосовно майна, яке знаходиться в іпотеці, цей закон все ж таки має деякі прогалини. Наприклад, ним не передбачено можливість ВПО не виплачувати чергові платежі стосовно об'єктів, які знаходяться в іпотеці. Згідно зі звітом оприлюдненим Норвезькою радою біженців, більшість опитаних ВПО не знали про положення Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» стосовно того, що Закон не передбачає призупинення погашень для об'єктів, розташованих на непідконтрольній українському уряду території та в громадах на лінії зіткнення, чи об'єктів, пошкоджених або знищених під час попередніх воєнних дій (Norwegian refugee council, 2016). Тому особи, які змушені були покинути своє майно і по сьогодні зобов'язані сплачувати внески за нього, навіть не знаючи чи збереглося воно в натурі чи ні.

Вважаємо, що такий стан речей свідчить про неналежний рівень забезпечення охорони майнових прав ВПО. У зв'язку з цим виникає необхідність доповнення норм законодавства відповідними положеннями для врегулювання цього питання.

Зазначимо, що охорона майнових прав ВПО має місце лише тоді, коли володілець такого права має змогу вільно ними розпорядитися. В іншому разі вести мову про ефективні заходи охорони, а тим більше про її стимулюючу роль неможливо. На відміну від захисту, який має на меті мінімізувати наслідки порушення прав і засобами цивільного права відшкодувати заподіяні збитки, а при неможливості їх виявити чи доказати – компенсувати моральну шкоду, охорона спрямована на попередження чи унеможливлення порушень майнового права (Соколов, 2018, с.68).

Такі висновки дають підстави вказувати на необхідність сформулювати концептуальний підхід до охорони й захисту майнових прав ВПО, який повинен полягати в: уніфікації законодавства, що регулює відносини з приводу майнових прав з міжнародними конвенціями з охорони прав ВПО; уніфікації видів порушень майнових прав ВПО за принципом їх дублювання (привентивна роль) та повторюваності на перших порах, а в подальшому із чітким їх розмежуванням за інституційною приналежністю; можливістю диференціації санкцій на національному рівні відповідно до гостроти цих порушень; суспільної небезпеки та наслідків їх учинення (Соколов, 2018, с.68).

Висновки. Цивільно-правова охорона майнових прав є одним із найактуальніших та найважливіших завдань цивільного права. Водночас поняття цивільно-правової охорони у правознавстві є одним із проблемних. Це обумовлено тим, що у науці цивільного права й досі не сформовано єдиного підходу до цієї категорії.

Охорона майнових прав ВПО полягає у наданні таким особам комплексу гарантій щодо забезпечення можливості володіння та реалізації своїх прав, а також у можливості захисту у разі їх порушення. Охорона майнових прав ВПО повинна бути

спрямована на охорону суб'єктивних майнових прав та правомірних інтересів його суб'єктів.

Охорона майнових прав ВПО, як і інших суб'єктивних цивільних прав, повинна здійснюватися в інтересах їх носія і від його імені. Механізм цивільно-правової охорони майнових прав внутрішньо переміщених осіб включає в себе: розробку теоретичних засад його побудови; розробку та відстоювання цілісності проектів нормативних актів; гармонізацію законодавства, що регулює майнові відносини за участю внутрішньо переміщених осіб з міжнародним законодавством; своєчасне внесення змін та доповнень до чинного законодавства відповідно до прийнятих на себе зобов'язань; створення відповідної інфраструктури забезпечення дієвості законодавства; виховну роботу з пропаганди положень законодавства і необхідності його дотримання; профілактичну роботу з попередження чинного законодавства, законних прав та інтересів суб'єктів майнових прав; своєчасний розгляд справ про порушення їх прав, ухвалення рішень та їх виконання (Norwegian refugee council, 2016, с. 17).

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є питання визначення засад, форм та способів захисту майнових прав внутрішньо переміщених осіб.

Бібліографічний список

- Волох, О., 2016. Питання забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в умовах розвитку інформаційного суспільства. *Visegrad Journal on Human Rights*, 6(2), с.47–52.
- Закон України Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб № 1706-VII, 2014а. *Верховна Рада України*. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>> (Дата звернення 15 листопада 2020).
- Закон України Про іпотеку № 898-IV, 2003. *Верховна Рада України*. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text>> (Дата звернення 15 листопада 2020).
- Закон України Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції № 1669-VII, 2014б. *Верховна Рада України*. Доступно: <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1669-18>> (Дата звернення 15 листопада 2020).
- Комиссия ООН по правам человека, 1998. Руководящие принципы по вопросу о перемещении лиц внутри страны. *Refworld*. Доступно: <<https://www.refworld.org.ru/docid/472840ec2.html>> (Дата обращения 15 ноября 2020).
- Конвенція про закони і звичаї суходільної війни (витяг), 1907. *Верховна Рада України*. Доступно: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_765> (Дата звернення 15 листопада 2020).
- Конвенція про захист цивільного населення під час війни, 1949. *Верховна Рада України*. Доступно: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_154> (Дата звернення 15 листопада 2020).
- Конституція України, 1996. *Верховна Рада України*. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>> (Дата звернення 15 листопада 2020).
- Малеин, Н.С., 1985. *Охрана прав личности советским законодательством*. Москва: Наука.

- Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, 1952. *Верховна Рада України*. Доступно: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_535> (Дата звернення 15 листопада 2020).
- Рішення Старобільського районного суду Луганської області № 431/5174/17, 2017. *Verdictum*. Доступно: <<https://verdictum.ligazakon.net/document/70075986>> (Дата звернення 15 листопада 2020).
- Соколов, О. М., 2017. Юрисдикційний захист майнових прав внутрішньо переміщених осіб. *Прикарпатський юридичний вісник*, 6(1), с.112–115.
- Соколов, О. М., 2018. *Цивільно-правова охорона майнових прав внутрішньо переміщених осіб*. Кандидат наук. Автореферат. Тернопільський національний економічний університет.
- Теремецький, В. І. та Соколов, О. М., 2018. Способи захисту майнових прав внутрішньо переміщених осіб. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право*, 16, с.30–39.
- Фесенко, О. А., 2016. *Адміністративно правовий статус внутрішньо переміщених осіб*. Кандидат наук. Автореферат. Класичний приватний університет. Запоріжжя.
- Шишка, Р.Б. та Кройтор, В.А., 2004. *Цивільне право в Україні*. У 6 томах. Харків: Національний університет внутрішніх справ, Т.1.
- Legal consequences for states of the continued presence of South African Namibia (South-West Africa) notwithstanding Security Council resolution 276, 1970. *The International Court of Justice*. Available at: <<https://www.icj-cij.org/en/case/53>> (Accessed 18 November 2020).
- Norwegian refugee council, 2016. Права на житло, землю та власність (HLP) переміщених та постраждалих від конфлікту громад на сході України. *Global Protection Cluster*. Доступно: <http://www.globalprotectioncluster.org/_assets/files/field_protection_clusters/Ukraine/housing_land_property/hlp-rights-of-displaced-and-conflict-affected-communities-in-eastern-ukraine-january-2016_ua.pdf> (Дата звернення 15 листопада 2020).

References

- Fesenko, O. A., 2016. *Administratyvno pravovyi status vnutrishno peremishchenykh osib* [Legal status of internally displaced persons under administrative law in Ukraine] Ph.D. Abstract. Classic Private University. Zaporizhzhia. (in Ukrainian).
- Konventsiiia pro zakhyst tsyvilnoho naseleattia pid chas viiny [Convention relative to the protection of civilian persons in time of war], 1949. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_154> (Accessed 15 November 2020). (in Ukrainian).
- Konventsiiia pro zakony i zvychai sukhodilnoi viiny (vytiah) [Convention respecting the laws and customs of war on land], 1907. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_765#Text> (Accessed 15 November 2020). (in Ukrainian).
- Legal consequences for states of the continued presence of South African Namibia (South-West Africa) notwithstanding Security Council resolution 276, 1970. *The International Court of Justice*. Available at: <<https://www.icj-cij.org/en/case/53>> (Accessed 15 November 2020).
- Malein, N.S., 1985. *Okhrana prav lichnosti sovetskim zakonodatelstvom* [Protection of individual rights by Soviet legislation]. Moskva: Nauka.

- Norwegian refugee council, 2016. Housing, land and property rights of displaced and conflict-affected communities in Eastern Ukraine. *Global Protection Cluster*. Available at : <http://www.globalprotectioncluster.org/_assets/files/field_protection_clusters/Ukraine/housing_land_property/hlp-rights-of-displaced-and-conflict-affected-communities-in-eastern-ukraine-january-2016_en.pdf> (Accessed 15 November 2020).
- Protokol do Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms], 1952. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_535> (Accessed 15 November 2020) . (in Ukrainian).
- Rishennia Starobilskoho raionnoho sudu Luhanskoi oblasti №431/5174/17 [Decision of the Starobilsky District Court of the Luhansk Region №431/5174/17], 2017. *Verdictum*. Available at: <<https://verdictum.ligazakon.net/document/70075986>> (Accessed 15 November 2020). (in Ukrainian).
- Shyshka, R.B. and Kroitor, V.A., 2004. *Tsyvilne pravo v Ukraini [Civil law in Ukraine]*. In 6 vol. Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs, Vol. 1. (in Ukrainian).
- Sokolov, O. M., 2018. *Tsyvilno-pravova okhorona mainovykh prav vnutrishno peremishchenykh osib [Civil protection of property rights of internally displaced persons]*. Ph.D. Abstract. Ternopil National Economic University. (in Ukrainian).
- Sokolov, O.M., 2017. Yurysdyktsiyni zakhyst mainovykh prav vnutrishno peremishchenykh osib [Jurisdictional protection of property rights of internally displaced persons]. *Subcarpathian Law Herald*, 6(1), p.112–115. (in Ukrainian).
- Teremetskyi, V.I. and Sokolov, O.M., 2018. Sposoby zakhystu mainovykh prav vnutrishno peremishchenykh osib [Methods of protecting ownership rights of internally displaced persons]. *Visnik Mariupol's'kogo derzhavnogo universitetu. Seriâ: Pravo*, 16, p.30–39. (in Ukrainian).
- The Constitution of Ukraine, 1996. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>> (Accessed 18 November 2020). (in Ukrainian).
- UN Commission on Human Rights, 1998. Guiding Principles on Internal Displacement. *Refworld*. Available at: <<https://www.refworld.org/docid/3d4f95e11.html>> (Accessed 15 November 2020).
- Volokh, O., 2016. Pytannia zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib v umovakh rozvytku informatsiinoho suspilstva [Questions of the rights and freedoms of inwardly moved persons in conditions of information society]. *Visegrad Journal on Human Rights*, 6(2), p.30–39. (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy Pro ipoteku № 898-IV [Law of Ukraine On Mortgage № 898-IV], 2003. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text>> (Accessed 15 November 2020). (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib № 1706-VII [Ensuring Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons № 1706-VII], 2014a. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>> (Accessed 15 November 2020). (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy Pro tymchasovi zakhody na period provedennia antyterorystychnoi operatsii № 1669-VII [Law of Ukraine About temporary measures for conducting anti-terrorist operation about temporary measures for the period of carrying out anti-terrorist operation № 1669-VII], 2014b. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at:

<<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1669-18>> (Accessed 15 November 2020). (in Ukrainian).

O. Sokolov

Z. Knysh

CONTENT OF CIVIL AND LEGAL PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS

It has been proved that the protection of the rights of internally displaced persons is to provide such persons with a set of guarantees regarding the possibility of ownership and realization of their rights, as well as the possibility of protecting them, in case of their violation. In this regard, the legal protection of property rights and provision of the possibility of its implementation are considered at different levels: international and legal, national and local. The author has grounded the statement on the need to allocate two areas of protection of property rights of internally displaced persons: national and international. It has been concluded that the protection of property rights of internally displaced persons is carried out in two ways: public (as an element of the general system of ensuring law and order) and private (as a mean of the mechanism for providing and protecting the rights and legitimate interests of a person).

The content of civil and legal protection of property rights of internally displaced persons has been determined in the article; and propositions for improving the legislation in the field of protecting property rights of these persons have been formulated.

It has been indicated that the mechanism of civil and legal protection of property rights of internally displaced persons includes: development of theoretical principles of its construction; development and vindication of the integrity of draft regulations; harmonization of legislation that regulates property relations with the participation of internally displaced persons with international law; timely introduction of amendments and alterations to the current legislation in accordance with the undertaken obligations; creation of an appropriate infrastructure to ensure the effectiveness of legislation; educational work to promote the provisions of the legislation and the need of its compliance; prophylactic work to prevent the current legislation, legal rights and interests of the subjects of property rights; timely consideration of cases on violation of their rights, decision-making and their implementation.

Key words: *internally displaced persons, rights of internally displaced persons, property rights, civil law preservation, court, heir, protection.*

Стаття надійшла до редакції 25.09.2020 р.

УДК 347.998.8

Г.Є. Тихомирова

В.І. Темирова-Хмикіна

Є.С. В'юшкова

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Статтю присвячено проблемі відсутності екологічних судів в Україні.